

udgav 1920 digtsamlingen *Æbletid*; K. L. Kristensen, *Æblehave* (36), *Den gamle abild* (23); Ludvig Meinild (*æblehøst*) (37); Tove Meyer (38); C. J. E. Aakerlund, *Æbleblomst* (39).

LITTERATUR: (1) 118 79; (2) 213 109; (3) 789v 62; (4) 455 14/5 1956; (5) 433m 63; (6) 730 112f; (7) 556b 61f; (7b) 361 17. saml. 1960, 27; (8) 27g 22; (9) 391 54f; (10) a 397b 16; b 397e 18; c 397 7,49f; d 397b 117; (11) a 392g 127; b 392e 84,86,89f; c 392b 51; (12) 433m 43; b 433v 314; (13) a 789v 63; b 789s 23; (14) 313 9; (15) 223b 24; (16) 417 1918, 319; (17) 472 30; (18) 316d 132; (19) 647c 137; (20) 789r 85f; (21) 556e 50; (22) 561 36; (23) 490g 51f;

(24) 313 17; (25) 298e 24f; (26) 821d 82; (27) 397f 61; (28) 417 1915,599; (29) 133b 49; (30) 532 36; (31) 745 85; (32) 48g 62f; (33) 298h 60; (34) 361 19. saml. 1962,44; (35) 397g 18-29; (36) 490b 16f, 490f 18 (høst); (37) 592 18-20; (38) 598b 10; (39) 1001 46.

Pæretræ, *Pyrus communis*

Vildformen har vedtorne; bladene er fintakkede, i begyndelsen filtede, med en stilk af bladpladens længde; de hvide ildelugtende blomster har brunrøde støvknapper. Mange forædlede

Ungt par plukker frugt på Jørgen Roeds maleri »Haven med den gamle døbefont«, 1850. Statens Museum for Kunst.

haveformer. Vildformen træffes hist og her, men er oprindelig forvildet fra dyrkning; de små frugter er som fuldmodne velsmagende.

Pære o. 1450ff (pæræ, pere, pære) af uvis betydning; indgår i mange gamle stednavne: Pæregård 1464ff N Langeland, 1483 V Lolland, 1509 SFalster, Pæreløkken 1500-t Ibsker Bornholm, her også Pærebakke 1686ff, Pætræsdal 1724ff; Pætræskobbel Sønderjylland (1). I Nykøbing F. spøgefuldt eller ironisk *Hasseløpære*, fordi Hasselø var træløs (2).

Mens æble opfattes som et »ædelt« navn, har pære nærmest et komisk skær, er »en af sprogets klovner« (Knud Hjortø) jf. udtryk som pæredum, -fuld, -dansk (Grundtvig 1872), -let, -vigtig, hvor plantenavnet betegner noget nedsettende, typisk eller overdrevent ved sidste led. Pærekøbing om noget provinsiel by; pæreskude var oprindelig en jagttrigget fragtbåd, som i frugtsæsonen lastede fra Stevns og Møn til salg ved de københavnske kanaler eller sejlede fra sydfynske øer helt op til Limfjorden; siden brugt nedsettende (således i Adam Oehenschläger, Hakon Jarl 1807; 2b) om lille klodset fartøj; pærevælling er i overført betydning uorden, vrøvl (»pølsesnak«) etc.; dit gamle pætræ; pæren i orden (den kloge), blød i pæren = hovedet, hjernen, også: blød på bergamotten = tosset, skør; pærevals, en nordsjællandsk dans; i sammenligninger: hestepære (= -gødning), lyspære (3), sml. s. 131.

LITTERATUR: (1) 689 2, 391; 148 10, 26, 411; 11, 38, 227 og 13, 227; (2) 546 17, 1929, 136; (2b) 85 20; (3) 153 7, 1933, 60f; 690 17, 214, 217; 85 20, 52f.

DYRKNING

Frugtræet kom til Norden i middelalderen (1). Det nævnes 1437 i et fynsk pantebrev (2); for pærer gaves flere lovbestemmelser end for æbler. »Lollandske vilkår« 1446 påbyder hver bonde årligt at have 6 podede pære- eller æbletræer ved gården før Valborgsdag 1/5 (3), ved kgl. reces 1537 blev det udvidet til at gælde hele landet (1), sml. nedenfor. I 1500-t strøs bladene på gulvet som duftgivere (4), 1554 omtales pætræet i Præstø klostres abildgård, Kolding Reces 1558 og store reces 1643 kræver, at gårdmænd årlig planter mindst tre podede pære- eller æbletræer, bestemmelsen optages i Danske Lov 1683 (3-13-18); oktober 1560 købes en læst (24-36 tdr.) pærer, formentlig kogepærer, til København, samme år skal alle pærer i hovedstaden sendes til Nyborg, 1569 bestilles 45 pætræer til Skanderborg slotshave, 1608 plan-

tes i Rosenborg have 350 pære- og æbletræer, 1615 fire hundrede (5).

Alle véd, at pætræer findes i landsby- og købstadshaver, snart gode og snart dårlige alt efter jordens beskaffenhed, podestammernes og -kvi- stenes kvalitet (1648; 6).

Der stod ofte et pætræ på gårdspladsen (NFyn; 7); gammelt pætræ var et af midsommertræerne i Frejlev Lolland (8).

Høsten i erhvervsplantager androg 1957 5.3 millioner kg, 1963 6 mill. kg, 1967 7.5 mill. kg fra 920 ha, salgsværdi godt 10 mill. kr.; i privathaver blev høstet ca. 3500 t, det samlede konsum var ca. 16.500 t.

Se også Frugtræer bd. 4.

LITTERATUR: (1) 495 4, 667f; (2) 762 3, 504; (3) A. Huitfeldt Danmarks Riges Krønike 1652, 840; (4) 931 2, 305; (5) 704b 7f; 296 19, 1903, 150; (6) 697 116; (7) 760 25; (8) 306 2, 122f.

STORE OG NAVNGIVNE TRÆER

Danmarks »største« og ældste vildpætræ står i Jægersborg dyrehave mellem Eremitagen og Vildthuset, alderen anslås til ca. 150 år (1963; 1), det »største« gråpætræ i Langelands Folkeblads gård i Rudkøbing, plantet 1807.

Palm Friis' Pætræ for enden af Søgade på Amager var et kendt og benyttet sømærke, man sigtede det overens med Dragør Lund og var da i Sundet på tilstrækkelig dybt vand til at sejle syd om Saltholm (2).

Kongens Træ nævnes 1665 i en synsforretning fra den kgl. slotshave ved Koldinghus (3).

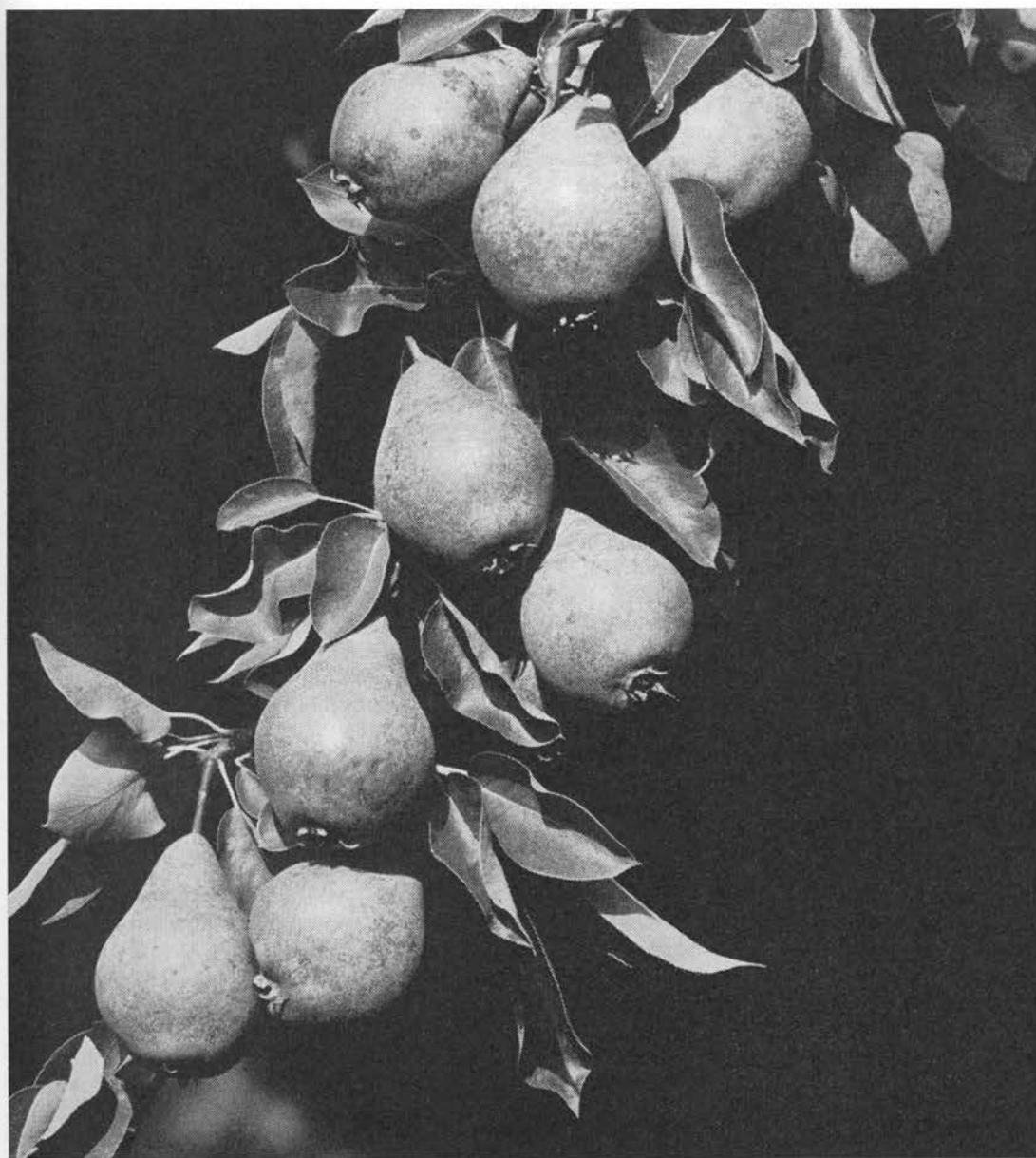
Mormors Træ hed et stort eksemplar i Nr. Broby præstegårdshave (o. 1900; 4)

LITTERATUR: (1) 725 8/6 1963; (2) 109 25/2 1965; (3) 296 28, 1912, 190; (4) 875 1926, 184.

PÆRESORTER

For 300 år siden blev dyrket adskillige pæresorter her i landet, således Sommer-, Vinter-, Sukker-, Sten-, Pund-, Desmer- eller Kanelpære, m.fl. (1648; 1). Mansa har i sin Havekatekismus 1787 81 sorter, bl.a. Blod-, Krydder-, Stege- og Tappepære (2); der nævnes 43 i en fortegnelse 1795 fra den kgl. planteskole ved Odense, en sortliste 1840 har 105, og 1922-23 anfører kataloget fra Danmarks største planteskole 89 pæresorter (3); en hel del navne er dog sikkert synonymmer.

LITTERATUR: (1) 697 116; (2) 579 86f; (3) 142 18-24.

Gråpærer. (EH).

Som for æblernes vedkommende (s. 86ff) er næsten alle vore ca. 135 pæresorter opstået ved spontan mutation, og der savnes historiske data om mange lokalsorter. – *Årstal* = modertræets spiring, fund eller podning (i parentes: navnets optegnelse); *bynavn* = findested, hvor navnet blev optegnet eller hvorfra sorten er udbredt;

personnavn = finder eller tiltrækker; *udenlandsk sort.

1 *Agurkpære* Fejø og Århuseggen, efter form og smag (975 1. saml. 1953, 147; 142 274), også *Langpære*; sml. nr. 68

2 *Ahlmannspære* Gundsømagle o. 1820, opkaldt

- efter den sønderjyske patriot N. Ahlmann (583 2,221)
- 3 *Alexander Brun* tiltrukket 1862 af hofjægermester A. Brun på Louisiana i Humlebæk (583 2,222)
- 4 *Alfildspære* samme sted og år som nr. 3, opkaldt efter Bruns datter (583 2,225f)
- 5 *Alserpære* fra Tåsinge? (583 2,226)
- 6 *Alvildapære* Århuseggen (142 274)
- 7 *Alvildapære* fra herregården Bækkeskov SSjælland? (583 2,227)
- 8 *Ambrapære* (H. Bjerregaard, En kort Anvisning til Træavl 1828,31f)
- 9 *Ankerpære* Bornholm (142 182)
- 10 *Apotekerpære* (1828, se nr. 8)
- 10b *Baron Stampe*, Nysø ved Præstø, han var stærkt interesseret i frugtavl
- 11 *Batruppære* byen s.f. Århus (583 2,229)
- 12 *Boller Sukkerpære* Jylland, hjemsted ukendt (583 2,267)
- 13 *Bergamottens Horeunge* SFyn (1928) (519 6), sml. nr. 116
- 14 *Blodpære* 1787 (579 86f), Århuseggen (142 274)
- Bommediner, Bukkediner, Bunkediner NFyn (1912), Fejø (1948) (760 279; 107 1948) = *Williams Bon Chrétien, sml. Bunkelatiner
- 15 *Borups Pære* gammel sort (704b 11), kendt på bl.a. Sorø- og Vejleegnen, blev dyrket i en bagermester B.'s have ved København (142 127, 225,585)
- 16 *Brunpære* Fejø (583 2,231)
- 17 *Brændvinspære* Fyn, Lyø, vistnok = *Williams Bon Chrétien (519 6) eller *Egewood; navnet skal skyldes, at smagen minder om brændevin (747 72,109)
- 18 *Buddingepære* byen på Sjælland (583 3,228) Bunkelatiner, Bunketiner Sundeved (228e 1,143) = *Williams Bon Chrétien, se Bommediner
- 19 *Carl Hansen Sorøeggen* (142 127)
- 20 *Christian den Niendes Pære* dyrkes på Sjælland, menes at være indført (142 480)
- 21 *Clara Frijs*, 1861 *Komtesse C. F.*, måske fra Skensved mellem Roskilde og Køge eller Gl. Køgegårds have; opkaldt af kammerherre Carlsen efter finderens komtesse Clara A. B. Krag-Juel-Vind-Frijs (1855-1925); også *Skensvedpære* (Heden ved Roskilde 583 2,233; 934; 689 2,392), sml. nr. 39
- 22 *Damelår* en sort kaldt således på Københavns grønttorv (85c 90)
- 23 *Desmerpære*, 1648 også *Kanelpære*; Jylland, alm. dyrket på Als o. 1850 (697 116; 583 2,240; 884 1929,138), også *Diamantpære*
- 23b *Diamantpære* København o. 1860 (Fr. Heide, Herregårdsgartneren Chr. Pedersen, 1919, 39)
- Dratpære* = *Hannoveransk Jacobspære
- 24 *Ejbypære* byen i Horns herred Sjælland (583 2,241)
- 25 *Elses Sommerpære* Kjærbølling planteskole i Vejle amt (142 225)
- 26 *Eskepære* Bornholm (142 182)
- 27 *Figenpære* dyrket i Roskildeegnen, på Møn, Fyn, Tåsinge (419)
- 28 *Fischers Pære* Slagelse, opkaldt efter kultusminister F., der gjorde opmærksom på sorten (583 2,242)
- 29 *Fjellebropære* SFyn (1948)
- 30 *Fjelstedpære* Fyn (280 22/10 1944)
- 31 *Flaskehals* Bornholm
- 32 *Flaskepære* Hårbølle VMøn o. 1900 (107 1948)
- 33 *Fredensborgpære* Gartnerstræde i F. (583 3,230; 263 1927,137)
- 34 *Frederikspære* Åsum Fyn (419)
- 35 *Frydendal Tørrepære* fra Jylland? (583 2, 271), også *Skovpære*
- 36 *Fåborg Alpepære* gartneriet Virkelyst ved Fåborg o. 1775 (583 3,227)
- 37 *Fårelorte* Bakkebølle SSjælland (107 1964), NFalster og Møn (419), *Fåremokke* Hillested Falster (419)
- 38 *Gammelkarle* Lyø (519 121)
- 39 *Grev Moltkepære*, 1860: Grev A. W. Moltkes Pære; frugten af Danmarks bedst kendte sort blev fundet tilfældigt o. 1850 af en husmand, en gartnerlev Christensen eller gartner P. J. Galthen under sammenrivning af nedfaldne blade i buskads i »Iskælderhaven« ved eller i Turebyholm slotshave, opkaldt efter godsets ejer grev A. W. Moltke (1785-1864) til Bregentved; længe forinden skal sorten dog have været kendt som *Skensvedpæren* (?), se nr. 21. Ført til Sverige 1860 og kort efter til Tyskland. 20 % af alle danske pæretræer er nu G. M. (583 2,255f; 296 39,1923,27; 725 8/8 1950; 659 15/12 1953; 689 2,393)
- 40 *Grev Reventlovs Pære* måske fra Pederstrup VLolland (583 3,231)
- 41 *Grospære* (419)
- 42 *Gråpære* (1861ff) efter frugtens gråbrune hud (689 2,393)
- 43 *Guld-* eller *Gulpære* Roskildeegnen (934)
- 44 *Hasselpære* SFyn (1948)
- 45 *Havrepære* (1828), se nr. 8
- 46 *Herr Larses Pære* Rynkeby Fyn o. 1875, måske opkaldt efter pastor Lars Eilskov i Rynkeby (1723-64) (249 1895. 2,370)
- 47 *Hestepære* (427 1809,25)

- 48 *Himmelfartspære* bl.a. i Københavns amt, Sorø- og Århusegnen (142 89,127,274)
- 49 *Huholtpære* efter landsbyen i Ulkebøl sogn Als (583 3,234)
- 50 *Hængepære* Fyn (676 4,1820; 136d 1837, 329)
- 51 *Høveltegårdspære* ved Birkerød (583 3,233)
- 52 *Indkildes Pære* opkaldt efter snedker I., Ulkebøl Als, i hvis have der stod et gl. eksemplar af sorten (583 2,245)
- 53 *Jagtpære* (427 1809); kendt ved Knabstrup på Sjælland, når den var moden, indbød gods-ejeren til jagt (107)
- 54 *Jakobspære* Ribeejeren, også *Sommerpære* (142 403), se nr. 114
- 55 *Jomfrupære* (676 4,1820), SFyn (107 1948)
- 56 *Jordløse Mostpære* (142 127, Sorøegnen)
- 57 *Junkerpære*, antagelig en dansk sort, beskrevet 1864 som *Junkerpæren fra Barritskov* n.f. Vejle fjord (142 592)
- Kanelpære, se nr. 23
- 58 *Kattepispære* Bornholm (449 1938,44)
- 59 *Keglepære* Lyø (1930)
- Kejserindepære (1769ff) = *Windsor (689 2, 393)
- 60 *Kirsebærpære*, en tidlig Sukkerpære (nr. 120) (1828, se nr. 8)
- 61 *Kleffeluner* Als, navnets betydning ukendt (583 2,247)
- 62 *Koldinghuspære* fra Kolding? (583 2,248), forhen *Tornpære*
- 63 *Korsør Vinterpære* fra Korsør? (583 2,273)
- 64 *Krydderpære* (579 1787,86f)
- 65 *Krygers Pære* Gundsømagle o. 1850, opkaldt efter H. A. Kryger i Bevtoft (583 2,250)
- 66 *Kæltringpære* = Ærkehertugpære, »holder sig kun kort«; Århusegnen (142 273)
- 67 *Kærlighedspære* Samsø, også *Strudspære* (269 2,1927,75)
- 68 *Langpære* Ærø, Askø, Lilleø m.fl. (219 2, 1927,320,342; 519 6), vist identisk med nr. 1
- 69 *Langsnabler* Roskildeegnen, frugten lang og tynd (419)
- 70 *Led-* eller *Lejpære* Fyn (280 11/3 1945), Lyø (1930)
- 71 *Lerbækpære* byen på VMøn o. 1900 (419; 107 1948)
- 72 *Lillerups Oktoberpære* dyrket på Holstebroegnen (141 370)
- 73 *Lollandspære* dyrket i Sorøegnen (412 127)
- 74 *Louisianapære* L. i Humlebæk o. 1860 (583 2,252)
- 75 *Lundpære* kendt på Samsø o. 1850 (253 1929,8)
- 76 *Lærkepære* en af vore ældste sorter (296 19, 1901,152; 583 2,254 (Sjæll.); 419)
- 77 *Magisterens Vallingpære* Moseby præstegårdshave 1. halvdel af 1800-t, modertræet bar frugt endnu 1924 (546 12,1924,76)
- 78 *Margretespære* Fyn? (858 1799,10), Lyø (1930)
- 79 *Margrethe Fredriks Pære* NSjælland (263 1944,64)
- 80 *Melpære* Lyø (1930)
- 81 *Mikkeldagspære* Lyø (1930), vel identisk med
- 82 *Mikkelsespære* (mikmuspære) Fyn (107 1948 ved Langeskov)
- 83 *Miste Johanpære* Fyn (107 1948)
- Moltkepære, se nr. 39
- 84 *Mosegårdspære* nævnt fra Åsum Fyn (419)
- 85 *Mostpæren fra Kindstrup* kan føres tilbage til o. 1600, stammer fra byen i Gelsted sogn Fyn (583 2,259; 704b 11)
- Napoleon, se nr. 117
- 86 *Oktoberpære* måske fra Lillerup n.f. Horsens (583 2,261)
- 87 *Olspære* (S. Fjelstrup, Afhandl. om Bønderhavers Anlæg 1842,20) vel fordi frugten var moden omkring Ols- (Oles) messe 29/7
- 88 *Onkel Peters Pære* Århusegnen (142 274)
- 89 *Per Hermans Pære* Gundsømagle (419)
- 90 *Pigekammerpære* Bornholm (449 1938,44) træet stod vel ud for et pigekammer
- 91 *Pom-* eller *Pundspære* Falster (308b 52f), sml. nr. 96
- 92 *Povlspære* MLolland (419)
- 93 *Prinsesse Dagsmars Pære* Louisiana i Humlebæk 1864 (583 2,262)
- Prins Valdemar = *Marie Louise
- 94 *Prutpære* (1946)
- 95 *Præstepære* kendt på Samsø o. 1850, »skal stamme fra Ærø« (253 1929,8), men er vistnok *Windsor
- 96 *Pundpære* (697 1648,116), sml. nr. 91
- 97 *Pæspære* Roskildeegnen (1929)
- 98 *Påskepære* nævnt fra Sorø, Århusegnen (142 127,274)
- 99 *Rahrs Frøpære* modertræet i Brabrand o. 1860, tiltrukket af grosserer R., Århus (583 2, 244)
- 100 *Ringkøbingpære* købstaden o. 1895 (583 3,235), tiltrukket af frøplante o. 1890 i Ringkøbing af blikkenslager Silberg (342 24,1930,112)
- Rævepære NVSjælland = *Williams Bon Chrétien (419)
- 101 *Rødmospære* (os udtales ikke) Lyø (1930)
- 102 *Rødpære* Århusegnen (142 274)
- 103 *Sakskøbingpære* o. 1890 (583 3,237)
- 104 *Sankt Hermans Pære* (427 1809)